

ปัจจัยทางพุทธจิตวิทยาที่ส่งผลต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของครู ในจังหวัดบุรีรัมย์*

Buddhist Psychological Factors towards the Development of Teacher's Quality of Life in Buriram Province

พระมหาทนนอบ อานนฺโท (ชิตรัมย์)

Phramaha Thanorm Anandho (Chitram)

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

E-mail: Chitanan1245@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัจจัยทางพุทธจิตวิทยาต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของครูในจังหวัดบุรีรัมย์ เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ของปัจจัยทางพุทธจิตวิทยาต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของครูในจังหวัดบุรีรัมย์ และเพื่อนำเสนอแนวทางส่งเสริมการพัฒนาคุณภาพชีวิตของครูในจังหวัดบุรีรัมย์ตามหลักพุทธจิตวิทยา เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Methods Research) โดยใช้หลักการวิเคราะห์ข้อมูลจากส่วนย่อยๆ มาสรุปเป็นความรู้ทั่วไปตามหลักอุปนัยวิธี

ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยด้านจิตวิทยามี 4 คือ สุขภาวะทางหน้าที่ สุขภาวะทางสังคมเศรษฐกิจ สุขภาวะทางจิตวิญญาณ และสุขภาวะทางครอบครัว ส่วนปัจจัยทางพระพุทธศาสนามี 3 คือ ด้านศีล สมาธิ และด้านปัญญา

ปัจจัยทางจิตวิทยาด้านสุขภาวะทางจิตวิญญาณ มีความสัมพันธ์ทางบวกในระดับต่ำกับปัจจัยทางพระพุทธศาสนาที่มีผลต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของครู ด้านศีล และปัญญา ด้านสุขภาวะทางจิตวิญญาณ มีความสัมพันธ์ทางลบในระดับต่ำมากด้านสมาธิ ด้านสุขภาวะทางสังคมเศรษฐกิจมีความสัมพันธ์ทางบวกในระดับต่ำมากกับปัจจัยด้านปัญญา ด้านสุขภาวะทางหน้าที่มีความสัมพันธ์ทางลบในระดับต่ำมากกับปัจจัยด้านปัญญา ปัจจัยทางจิตวิทยาด้านสุขภาวะทางด้านครอบครัวมีความสัมพันธ์ทางบวกระดับต่ำมากทั้งด้านศีล สมาธิ และทางลบระดับต่ำมากกับปัญญา

*ได้รับบทความ: 10 กุมภาพันธ์ 2561; ตอรับตีพิมพ์: 15 สิงหาคม 2561

Received: February 10, 2018; Accepted: August 15, 2018

ส่วนแนวทางการส่งเสริมปัจจัยทางพุทธจิตวิทยากับการพัฒนาคุณภาพชีวิตของครู พบว่าความสัมพันธ์กับปัจจัยทางพระพุทธศาสนา 3 ด้าน คือ ด้านศีล ด้านสมาธิ และด้านปัญญา โดยมีแนวทางส่งเสริม 9 ประเด็น คือ 1) ความพึงพอใจในชีวิตความเป็นครู 2) ความสงบทางจิตใจ 3) การมีคุณค่าในตนเอง 4) ความรักความผูกพันต่อองค์กร 5) มีความเข้าใจในตนเอง 6) การดำเนินชีวิตที่สอดคล้องกับธรรมชาติ 7) ความเมตตาต่อเพื่อนร่วมงาน 8) ความมั่นใจและลดความกังวลใจในการทำงานและ 9) การมีศรัทธาและเข้าถึงคุณค่าที่สูงส่งในความเป็นครู

คำสำคัญ: ปัจจัยทางพุทธจิตวิทยา; คุณภาพชีวิตครู

Abstract

The objective of academic article is to study Buddhist psychological factors and development of teachers' quality of life in Buriram Province, to study the relationship of Buddhist psychological factors and development of teachers' quality of life in Buriram Province, and to offer guideline to promote the development of teachers' quality of life in Buriram Province according to Buddhist psychology. The mixed methods research is used and conclusion of portion details was criticized following to induction method.

The result of research finds that: there are 4 sections of psychology factors; 1) duty healthy, 2) social and economic healthy, 3), spiritual healthy and 4) family healthy. There are 3 sections in Buddhist factors; 1) morality, 2) concentration and 3) wisdom.

Psychology factor of spiritual healthy relates to positive condition in low level with Buddhist factor which effects to development of teacher's quality of life on moral and wisdom. Spiritual healthy relates to negative condition in lower level with Buddhist factor on concentration. Social and economic healthy relates to positive condition in lower level with Buddhist factor on wisdom. Duty healthy relates to negative condition in lower level with Buddhist factor on wisdom. Family healthy relates to positive condition in lower level with Buddhist factor on morality and concentration and relates to negative condition in lower level with Buddhist factor on wisdom.

The guideline to promote Buddhist psychological factor and development of teacher's quality of life finds that it relates to 3 Buddhist factor; morality, concentration and wisdom. it supports 9 guidelines; 1) satisfaction of teacher ship, 2) mind calmness,

3) being self-value, 4) affection of organization, 5) oneself-understanding, 6) to live harmonizes with natural, 7) be kindness with colleague, 8) being self-confident and reduces stress on work and 9) be trust and reach the highest of teacher ship.

Keywords: Buddhist Psychological Factor; Teacher's Quality of Life

1. บทนำ

คุณภาพชีวิตที่ดีเป็นสิ่งที่ทุกคนปรารถนา แต่แต่ละคนย่อมมีความปรารถนาต่างแตกต่างกันไป คือ บางคนต้องการมีสุขภาพร่างกายแข็งแรง สุขภาพใจที่ดี ไม่มีโรคร้ายเบียดเบียน องค์กรอนามัยโลก ได้ให้ความหมายของคุณภาพชีวิตไว้ว่า เป็นการรับรู้ของแต่ละบุคคลต่อสถานะในชีวิตของพวกเขา ภายใต้บริบทของวัฒนธรรมและความหมายของระบบในสังคมที่พวกเขาอาศัยอยู่ เป็นแนวความคิดที่กว้างเต็มไปด้วยความซับซ้อน ครอบคลุมในแง่ของสุขภาพร่างกายของแต่ละคนสภาพจิตใจ ระดับของความเป็นอิสระ สัมพันธภาพทางสังคม ความเชื่อและความสัมพันธ์ที่มีต่อสภาพแวดล้อม จุดเด่นของความหมายของคุณภาพชีวิตที่ WHO มองก็คือ คุณภาพชีวิตที่เป็นนามธรรม (Subjective) โดยจะรวมเอาหัวข้อที่เป็นทั้งส่วนดีและส่วนไม่ดีของชีวิตเอาไว้ อีกทั้งมีหลายมิติไม่ว่าจะเป็นทางด้านร่างกาย จิตใจ สังคม และสิ่งแวดล้อม (Bureau of Health Promotion, 2009) มีกิจกรรมสร้างสรรค์สังคม มีสุขภาพจิตที่องงามด้วยคุณธรรมมีน้ำใจเมตตากรุณาทำให้รู้จักคิดพิจารณาแก้ไขปัญหาและดำเนินการต่างๆ ด้วยปัญญาที่บริสุทธิ์ เป็นอยู่อย่างรู้เท่าทัน พัฒนาตนเองทางด้านร่างกาย ด้านสังคม ด้านจิตใจ ด้านปัญญา มีการฝึกปฏิบัติตามแนวปัญญาภาวนาให้เกิดความรู้ความเข้าใจใน

สภาวะธรรมชาติอย่างแท้จริง (Thongchawna, 2017; Phra Sarawut Pañāvuddho, 2017)

ประเทศชาติจะเจริญก้าวหน้า สิ่งสำคัญอยู่ที่คุณภาพคนในชาติ คนจะมีคุณภาพอยู่ที่การศึกษา การศึกษาจะช่วยพัฒนาคนให้มีคุณภาพดีได้อย่างไร เหตุปัจจัยสำคัญประการหนึ่งอยู่ที่การจัดการศึกษา ผู้มีหน้าที่ในการจัดการศึกษา ผู้ให้การศึกษา ผู้บริหารการศึกษา เริ่มตั้งแต่รัฐบาล มาจนกระทั่งถึงครูอาจารย์รวมถึงผู้ปกครองจะต้องตระหนักในหน้าที่ของตนเอง ที่จะปั้นบุตรหลาน ผู้เข้ารับการศึกษาให้เป็นคนเก่ง ดี มีสุข กลไกสำคัญที่สุดในการจัดการศึกษาคือครู เพราะครูเป็นผู้กำหนดคุณภาพประชากรในสังคม และคุณภาพประชากรในสังคม คือ ตัวพยากรณ์ความสำเร็จในการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม การเมือง การปกครอง การศึกษา วัฒนธรรม วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อม ครูจึงควรเป็นวิชาชีพที่รวมคนเก่ง คนดี สามารถเป็นต้นแบบทางคุณธรรม จริยธรรม การประพฤติปฏิบัติตน การดำรงชีวิต และการขึ้นนำสังคมไปในแนวทางที่เหมาะสม ถูกต้องดีงาม หลักธรรมสำคัญที่กล่าวถึงนั้นคือ หลักการพัฒนาคุณภาพชีวิต ทำอย่างไร ชีวิตของเราและคนที่เรารัก ชีวิตของคนในสังคม หรือพลโลกจะเป็นชีวิตที่มีคุณภาพ สิ่งใดก็ตามบรรดามิโนโลกนี้ ไม่ว่าคน สัตว์ สิ่งมีชีวิตหรือไม่มีชีวิต จะดีจะประเสริฐได้นั้น

จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องได้รับการพัฒนา โดยเฉพาะคนเรา ดังพุทธภาษิตที่พุทธองค์ได้ตรัสไว้ว่า ทนโตเสฏฐิ มนุสเสสุ “ในหมู่มนุษย์ทั้งหลาย ผู้ฝึกตนได้ดีแล้วเป็นผู้ประเสริฐที่สุด” (Tipitaka 25/321/133)

ครูเป็นบุคลากรทางการศึกษาที่มีความสำคัญต่อลูกศิษย์ที่เป็นอนาคตของชาติมาก คุณภาพชีวิตของครูต้องดี มีความสุข จึงจะสามารถถ่ายทอดความรู้ให้กับศิษย์ได้เต็มศักยภาพ (Haruesadeekriangkrai, 2010) เป็นอาชีพหนึ่งที่มีความสำคัญและได้รับยกย่องว่า เป็นต้นแบบตั้งแต่อดีตเป็นต้นมา คือ อาชีพความเป็นครู จนได้สมญานามว่า เป็นแม่พิมพ์ของชาติ ในอดีตกับปัจจุบันมีความแตกต่างกันมาก แม่พิมพ์หรือครูในยุค 1.0 ถึง 3.0 เป็นครูที่มุ่งมั่นทำให้นักเรียนเรียนรู้ เข้าใจ สามารถนำความรู้ (Knowledge) ทั้งที่อยู่ในรูปทฤษฎี หลักการ งานวิจัย กฎ ระเบียบ ประกาศ แนวปฏิบัติ ปทัสถาน ค่านิยม วัฒนธรรม เกี่ยวกับวิชาต่างๆ ที่เรียนในโรงเรียน และที่ปรากฏตามแหล่งเรียนรู้ต่างๆ ไปใช้ในการแก้ปัญหาและใช้ในชีวิตประจำวันได้ ครูยุค 4.0 เป็นครูที่ใช้สมรรถนะที่มีอยู่ในการทำให้นักเรียนกลายเป็นนักเรียนยุค 4.0 โดยอาศัยคุณลักษณะของการเป็นผู้นำ ด้านวิสัยทัศน์ ด้านประพจน์เป็นแบบอย่าง ด้านสนับสนุนผู้บุกเบิก ด้านทักษะการสื่อสาร และด้านทัศนคติต่อการเปลี่ยนแปลง เป็นต้น (Prasanchup, 2016 : 134-143) ตลอดจนการพัฒนาตนเองอยู่เสมอ ความสามารถในการสร้างการพัฒนา หลักสูตรและสื่อการสอน ความสามารถในการสอน ความสามารถในการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ และความสามารถในการแก้ปัญหา

(Maneeroung, et al., 2016 : 260-278)

ข้าราชการครูในจังหวัดบุรีรัมย์ ที่ได้รับการบรรจุ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 1 เขต 2 เขต 3 เขต 4 และสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 32 มีจำนวน 7,299 คน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาทั้ง 5 เขต (10 มิถุนายน 2560) แต่ละท่านล้วนมีความต้องการความเจริญก้าวหน้าในหน้าที่การงานพยายามที่จะพัฒนาตนเองในด้านต่างๆ ให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น เกิดความมั่นคงในอาชีพ (Oraso, 2017)

ด้วยเหตุผลดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาปัจจัยทางพุทธจิตวิทยาที่ส่งผลต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตการทำงานของครูในจังหวัดบุรีรัมย์ ไม่ว่าจะเป็นการพัฒนาตามหลักจิตวิทยาทั่วไปหรือหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา เพื่อนำมาพัฒนาคุณภาพชีวิตของครูให้มีคุณภาพทั้งทางกาย ทางศีล ทางจิต และทางปัญญา จนสามารถใช้ประโยชน์ได้เต็มศักยภาพที่ตนได้พัฒนา ไปทำหน้าที่ของความเป็นครูที่ดี มีความสามารถในการปฏิบัติงานในหน้าที่ของตน ดังนั้นจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งในการนำหลักธรรมและแนวคิด ทฤษฎีทางจิตวิทยามาบูรณาการเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของครูในจังหวัดบุรีรัมย์

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาปัจจัยทางพุทธจิตวิทยากับการพัฒนาคุณภาพชีวิตของครูในจังหวัดบุรีรัมย์
2. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ของปัจจัยทางพุทธจิตวิทยากับการพัฒนาคุณภาพชีวิตของครูใน

จังหวัดบุรีรัมย์

3. เพื่อนำเสนอแนวทางส่งเสริมการพัฒนาคุณภาพชีวิตของครูในจังหวัดบุรีรัมย์ตามหลักพุทธจิตวิทยา

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ออกแบบด้วยวิธีวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Methods Research) และได้กำหนดระยะการศึกษาเป็น 3 ระยะ ดังนี้ ระยะที่ 1 การเก็บข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์ โดยการใช้เครื่องมือคือแบบสัมภาษณ์เชิงลึก แล้วนำข้อมูลที่ได้อ้อมาเรียบเรียงแยกและวิเคราะห์ ตลอดจนสังเคราะห์เพื่อนำเสนอ ระยะที่ 2 การเก็บข้อมูลด้วยแบบสอบถาม ขอบเขตการวิจัยใช้วิธีการสุ่มแบบ 2 ขั้นตอน (Two-stage Random Sampling) ขั้นที่ 1 ได้ 11 อำเภอ ขั้นที่ 2 โดยการใช่วิธีการสุ่มครูผู้สอนโดยใช่วิธีสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) จำนวน 365 คน ตามสัดส่วนที่ได้จากการกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างตามระเบียบวิธีวิจัย ระยะที่ 3 การเก็บข้อมูลด้วยการสนทนากลุ่มเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพเพื่อตอบคำถามวัตถุประสงค์ข้อ 3

4. สรุปผลการวิจัย

ปัจจัยด้านจิตวิทยา คือ 1) สุขภาวะทางหน้าที่ความปลอดภัย ถูกสุขลักษณะ อยู่ในสภาวะพร้อมทำงานทั้งทางด้านร่างกายและสิ่งแวดล้อมของการทำงาน มีความสะอาดของที่ทำงานเป็นที่มาของความพอใจงาน มีเครื่องมือที่เพียงพอต่อการทำงาน บรรยากาศในที่ทำงานเอื้อต่อการ

ทำงานและมีบรรทัดฐานในการปฏิบัติงานร่วมกัน มีการบังคับใช้กฎ ระเบียบ ข้อบังคับอย่างจริงจัง 2) สุขภาวะทางจิตวิญญาณ ครูผู้ปฏิบัติงานมีพึงพอใจในชีวิตความเป็นครู มีความสงบทางจิตใจ มีคุณค่าในตนเอง มีความรักผูกพันต่อองค์กรเข้าใจในตนเองดำเนินชีวิตที่สอดคล้องกลมกลืนกับทั้งธรรมชาติและศรัทธาในความเป็นครู 3) สุขภาวะทางครอบครัว มีความสมดุลระหว่างชีวิตครอบครัวกับการทำงาน แบ่งเวลาในการทำงานและครอบครัว ใช้เวลาว่างทำกิจกรรมร่วมกับครอบครัว เห็นความสำคัญของครอบครัว การพูดคุย ปกป้องหาหรือและตัดสินใจปัญหาต่างๆ ของครอบครัว แสดงออกถึงความรัก ความห่วงใย และเอื้ออาทรต่อกันให้มีความเคารพนับถือซึ่งกันและกัน รับผิดชอบงานตามหน้าที่ของตนเองเป็นอย่างดี ปัจจัยทางพระพุทธศาสนา ด้านศีลมีระเบียบแบบแผนในการดำเนินชีวิต ปฏิบัติหน้าที่ความเป็นครูด้วยความซื่อสัตย์สุจริต เคารพในสิทธิของเพื่อนร่วมงาน มีกระบวนการประเมินตนเองอยู่เสมอและการฝึกฝนและพัฒนาตนเองสม่ำเสมอ นำศีล 5 มาใช้ในการดำเนินชีวิต มีความยุติธรรมในการปฏิบัติงาน มีความรักและเมตตาให้เพื่อนร่วมงานและเชื่อมั่นในความเป็นครูด้านสมาธิ มีเป้าหมายในการปฏิบัติหน้าที่ด้วยคุณธรรมความมุ่งมั่นต่อการพัฒนางานให้บรรลุเป้าหมาย สมาธิเพื่อปฏิบัติหน้าที่ของครู ฝึกอบรมให้แก่วัยรุ่นที่มั่นใจที่จะแก้ปัญหา นำภารกิจด้วยปัญญา มีความเชื่อมั่นในการปฏิบัติงานด้วยจิตใจเอื้อเพื่อแผ้วแผ่ต่อเพื่อนร่วมงาน มีจิตใจเอื้ออ้อมในชีวิตมีคุณค่าที่ได้ทำประโยชน์ด้วยความเสียสละด้านปัญญา มีการฝึกอบรมตนเพื่อพัฒนาทักษะใน

การทำงาน มีการจัดการที่ทันสมัยเท่าทันสภาวะการณ์ที่เกิดขึ้น กระบวนการพัฒนานอนอย่างเป็นระบบ พิจารณาไตร่ตรองหาเหตุผลในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นอย่างเป็นระบบ มีหลักพิจารณาในการปฏิบัติหน้าที่ของตน สามารถจับประเด็นสาระและมองเห็นสาเหตุของปัญหาในการทำงานได้เป็นอย่างดี ใช้ความรู้นำไปสู่ความเข้าใจที่ดีต่อเพื่อนร่วมงานและลูกศิษย์ สุขใจในการทำหน้าที่ครู

ปัจจัยทางจิตวิทยาด้านสุขภาวะทางจิตวิญญาณมีความสัมพันธ์ทางบวกในระดับต่ำกับปัจจัยทางพระพุทธศาสนาที่มีผลต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของครูด้านศีล ($r=0.351$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และในระดับต่ำมากกับปัจจัยทางพระพุทธศาสนาที่มีผลต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของครูด้านปัญญา ($r=0.164$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.01 ปัจจัยทางจิตวิทยาการพัฒนาคุณภาพชีวิตครูด้านสุขภาวะทางจิตวิญญาณมีความสัมพันธ์ทางลบในระดับต่ำมากกับปัจจัยทางพระพุทธศาสนาที่มีผลต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของครูด้านสมาธิ ($r=-0.202$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ปัจจัยทางจิตวิทยาการพัฒนาคุณภาพชีวิตครูด้านสุขภาวะทางสังคมเศรษฐกิจมีความสัมพันธ์ทางบวกในระดับต่ำมากกับปัจจัยทางพระพุทธศาสนาที่มีผลต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของครูด้านปัญญา ($r=0.171$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ปัจจัยทางจิตวิทยาการพัฒนาคุณภาพชีวิตครูด้านสุขภาวะทางหน้าที่มีความสัมพันธ์ทางลบในระดับต่ำมากกับปัจจัยทางพระพุทธศาสนาที่มีผลต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของครูด้านปัญญา ($r=-0.149$) อย่างมีนัยสำคัญ

ทางสถิติที่ระดับ .01 ปัจจัยทางจิตวิทยาด้านสุขภาวะทางด้านครอบครัวมีความสัมพันธ์ทางบวกในระดับต่ำมากทั้งกับด้านศีลและสมาธิ ($r=0.059, 0.017$) อย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ และมีความสัมพันธ์ทางลบระดับต่ำมากกับปัญญา ($r=-0.093$) อย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

แนวทางส่งเสริมปัจจัยทางพุทธจิตวิทยากับการพัฒนาคุณภาพชีวิตของครูในจังหวัดบุรีรัมย์ จากการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) ปัจจัยทางจิตวิทยาการพัฒนาคุณภาพชีวิตครูด้านสุขภาวะทางจิตวิญญาณ ซึ่งมีความสัมพันธ์กับปัจจัยทางพระพุทธศาสนาที่มีผลต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของครูทั้ง 3 ด้าน คือ ด้านศีล ด้านสมาธิ และด้านปัญญา โดยมี 9 ประเด็นดังนี้

1. แนวทางส่งเสริมความพึงพอใจในชีวิต ความเป็นครูพึงพอใจในชีวิตความเป็นครู พบว่าครูต้องสร้างพลังในตนเอง ด้วยการกระตุ้นความสามารถของตนเอง ให้ความไว้วางใจ และเชื่อมั่นในความสามารถของครูโดยการแสดงออกอย่างชัดเจน

2. แนวทางส่งเสริมความสงบทางจิตใจ พบว่า ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่มีน้ำใจ ฝ่่าสังเกตความคิดของตนเอง ยอมรับและพอใจในความคิดเชิงบวก มองโลกในแง่ดีและบันทึกสิ่งดีๆ ในแต่ละวัน ปล่อยวางเรื่องในอดีต ที่อาจทำเรื่องผิดพลาด รักษาความสัมพันธ์กับผู้อื่น และให้ภัยผู้อื่น

3. แนวทางการส่งเสริมการมีคุณค่าในตนเองพบว่า ความเชื่อมั่นตนเองและรู้คุณค่าตัวเองเป็นส่วนสำคัญในการดำเนินชีวิต ลำพังความคิดอย่างเดียวไม่สามารถสร้างความมั่นใจในตัวเองได้

จดความคิดที่ดีๆ เกี่ยวกับตัวเองไว้ด้านหนึ่ง อีกด้านหนึ่งจดสิ่งที่ไม่ดีแล้วมาวิเคราะห์ ว่ามีสิ่งไม่ดีหรือสิ่งที่ดีมากกว่ากัน และมีการพิจารณาจุดยืนของตัวเอง

4. แนวทางการส่งเสริมความรักผูกพันต่อองค์กรพบว่า ความรู้สึกภาคภูมิใจที่ได้ก้าวเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งขององค์กร พร้อมทั้งจะให้ความร่วมมือต่อองค์กร และมีความยินดีและพร้อมที่จะตอบแทนบุญคุณองค์กร

5. แนวทางการส่งเสริมการมีความเข้าใจในตนเองพบว่า รู้ความสามารถของตนเอง ทั้งความสามารถทางสมอง สติปัญญา ความรู้ ความสามารถทั่วไปและความสามารถพิเศษ ความสามารถด้านใดที่ควรพัฒนาปรับปรุง หรือที่เราควรนำมาใช้ให้เป็นเอกลักษณ์พิเศษของเรา

6. แนวทางการส่งเสริมการดำเนินชีวิตที่สอดคล้องกลมกลืนกับทั้งธรรมชาติพบว่า เชื่อมั่นว่าเหตุการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นในชีวิตเกิดจากตนเอง และสิ่งแวดล้อม เป็นสิ่งที่อธิบายได้ คาดการณ์ได้ และสามารถจัดการแก้ไขได้ด้วยตนเอง

7. แนวทางการส่งเสริมความเมตตาต่อเพื่อนร่วมงาน พบว่า การรู้จักตนเองก่อนที่จะสร้างสัมพันธ์กับคนอื่น เป็นผู้ฟังที่ดี แสดงความคิดเห็นตามสมควร มีความมั่นใจในการทำงานกล้าเผชิญหน้ากับความกลัว

8. แนวทางการส่งเสริมความมั่นใจในการทำงานและลดความกังวลใจในการทำงานพบว่า คิดอย่างเป็นระบบ ลำดับก่อนหลัง แสวงหาความรู้ อบรมปมเพาะสติปัญญาตนเอง มีการวางแผนชีวิตระยะยาว บริหารเวลาบริหารชีวิต

9. แนวทางการส่งเสริมการมีศรัทธาและเข้าถึงคุณค่าที่สูงส่งในความเป็นครูพบว่า มีความเสียสละ มีเมตตากรุณา ต้องมีความอดทนอดกลั้น เทคนิคและมีวิธีการสอนที่หลากหลายให้นักเรียนมีความรู้ และมีความเข้าใจในเนื้อหาวิชาอย่างกว้างขวางชัดเจน และมีความตั้งใจอย่างเต็มกำลังความสามารถ

5. อภิปรายผลการวิจัย

ปัจจัยทางพุทธจิตวิทยากับการพัฒนาคุณภาพชีวิตของครูในจังหวัดบุรีรัมย์ประกอบด้วย ปัจจัยด้านจิตวิทยา คือ 1) ด้านสุขภาวะทางหน้าที่ ข้อที่มีค่าเฉลี่ยระดับสูงสุด คือ มีสภาพการทำงานที่คำนึงถึงความปลอดภัย ค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ยระดับต่ำสุด คือ ผู้ปฏิบัติงานไม่อยู่ในสภาวะทางด้านร่างกายและสิ่งแวดล้อมของการทำงาน 2) ด้านสุขภาวะทางสังคมเศรษฐกิจ ข้อที่มีค่าเฉลี่ยระดับสูงสุดคือ มีความก้าวหน้าในการทำงาน ค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด ค่าเฉลี่ยระดับต่ำสุดคือ องค์กรมีการเสริมแรงเมื่อทำความดี 3) ด้านสุขภาวะทางจิตวิญญาณ ข้อที่มีค่าเฉลี่ยระดับสูงสุดคือ ฉันมีคุณค่าในตนเอง ค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ยระดับต่ำสุดคือ ฉันมีความกังวลใจในการทำงาน 4) ด้านสุขภาวะทางครอบครัว ข้อที่มีคะแนนสูงสุดคือ ฉันแบ่งเวลาในการทำงานและครอบครัวได้อย่างลงตัว มีค่าเฉลี่ยในระดับมาก ค่าเฉลี่ยระดับต่ำสุดคือ สมาชิกในครอบครัวรับผิดชอบงานตามหน้าที่ของตนเองเป็นอย่างดี

ปัจจัยทางพระพุทธศาสนา ด้านศีล มีระเบียบแบบแผนในการดำเนินชีวิต ปฏิบัติหน้าที่

ความเป็นครูด้วยความซื่อสัตย์ สุจริต เคารพในสิทธิของเพื่อนร่วมงาน มีกระบวนการประเมินตนเอง อยู่เสมอและการฝึกฝนและพัฒนาตนเองอย่างสม่ำเสมอ นำศีล 5 มาใช้ในการดำเนินชีวิต ปฏิบัติงานด้วยความยุติธรรม มีความรักและเมตตา ให้เพื่อนร่วมงานและเชื่อมั่นในความเป็นครูด้านสมาธิ มีเป้าหมายในการปฏิบัติหน้าที่ด้วยคุณธรรมความมุ่งมั่นพัฒนางานให้บรรลุเป้าหมาย ฝึกอบรมให้แก่วัยรุ่นที่ใจที่จะแก้ปัญหานานาภารกิจด้วยปัญญา มีความเชื่อมั่นในการปฏิบัติงานด้วยจิตใจเอื้อเฟื้อต่อเพื่อนร่วมงาน มีจิตใจเอิบอิมที่ได้ทำประโยชน์ด้วยความเสียสละด้านปัญญา มีการฝึกอบรมตนเพื่อพัฒนาทักษะการทำงาน มีการจัดการที่ทันสมัยเท่าทันสภาวะการณ์ที่เกิดขึ้น สอดคล้องกับปรัชญานันต์ อยู่สีมารักษ์ (Yoosremaruk, 2014) พบว่า การส่งเสริมการศึกษาด้านศีลธรรมของทรัพยากรมนุษย์ กรุงเทพมหานคร อยู่ที่ระดับนโยบายของผู้บริหารทุกระดับที่ให้ความสำคัญกับเนื้อหาทางพระพุทธศาสนา ด้านสมาธิ พบว่า การส่งเสริมให้ครูได้มีโอกาสฟังเทศน์ ฟังธรรมบรรยายใดๆ และการจัดโครงการฝึกอบรมสมาธิ การสัมนนา การศึกษาดูงานในตามสถานที่ต่างๆ และการส่งเสริมการศึกษาตามหลักสูตรธรรมศึกษาตรี โท และเอก และด้านปัญญา พบว่า ต้องผูกโยงไปด้วยระบบการศึกษาแบบพระสงฆ์เพื่อให้เกิดลักษณะทางปัญญาในทางที่ถูกโดยเฉพาะการใช้สัตตประสาททั้ง 5 ในการรับฟังทำการใช้ความคิดในการวิเคราะห์ และการใช้ข้อธรรมมาภาวนาในรูปแบบการปฏิบัติธรรมโดยใช้เป็นแกนหลักที่จะนำไปใช้ได้จริงในการปรับ

เปลี่ยนพฤติกรรมของมนุษย์ เพื่อเสริมสร้างคุณธรรมของสังคมไทยปัจจุบัน (Phrakhru Sunthonkhemapinan, 2017)

ระดับการพัฒนาคุณภาพชีวิตครู โดยรวมและรายด้าน โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยระดับสูงสุด คือ ด้านรวมการพัฒนาคุณภาพชีวิตครูด้านสุขภาวะทางจิตวิญญาณ รองลงมา คือ ด้านรวมการพัฒนาคุณภาพชีวิตครูด้านสุขภาวะทางครอบครัว ด้านรวมการพัฒนาคุณภาพชีวิตครูด้านสุขภาวะทางสังคมเศรษฐกิจ และด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิตครูด้านสุขภาวะทางหน้าที่ แสดงให้เห็นว่าครูได้รับการพัฒนาคุณภาพชีวิตทุกด้าน ซึ่งสอดคล้องกับการวิจัยของ อภิสิทธิ์ มั่นศักดิ์ (Munsak, 2014) พบว่า 1) คุณภาพชีวิตครูและบุคลากรทางการศึกษาหลังเกษียณอายุราชการ ในเขตภาคเหนือตอนล่าง ทั้ง 5 ด้าน กล่าวคือ ด้านร่างกาย ด้านจิตใจ ด้านสัมพันธภาพทางสังคม ด้านสิ่งแวดล้อม และด้านความมั่นคงในชีวิต ในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ถึงระดับมาก 2) กลยุทธ์การพัฒนาคุณภาพชีวิตครูและบุคลากรทางการศึกษาหลังเกษียณอายุราชการ ในเขตภาคเหนือตอนล่าง ประกอบด้วย 12 กลยุทธ์ 33 ตัวชี้วัด และ 28 มาตรการ/แนวทางในการพัฒนา 3) ผลการประเมินคุณภาพของกลยุทธ์การพัฒนาคุณภาพชีวิตครูและบุคลากรทางการศึกษาหลังเกษียณอายุราชการในเขตภาคเหนือตอนล่าง โดยผู้เชี่ยวชาญ พบว่าในด้านความสอดคล้องของวิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าประสงค์ ประเด็นกลยุทธ์ กลยุทธ์ ตัวชี้วัด และมาตรการ/แนวทางในการ

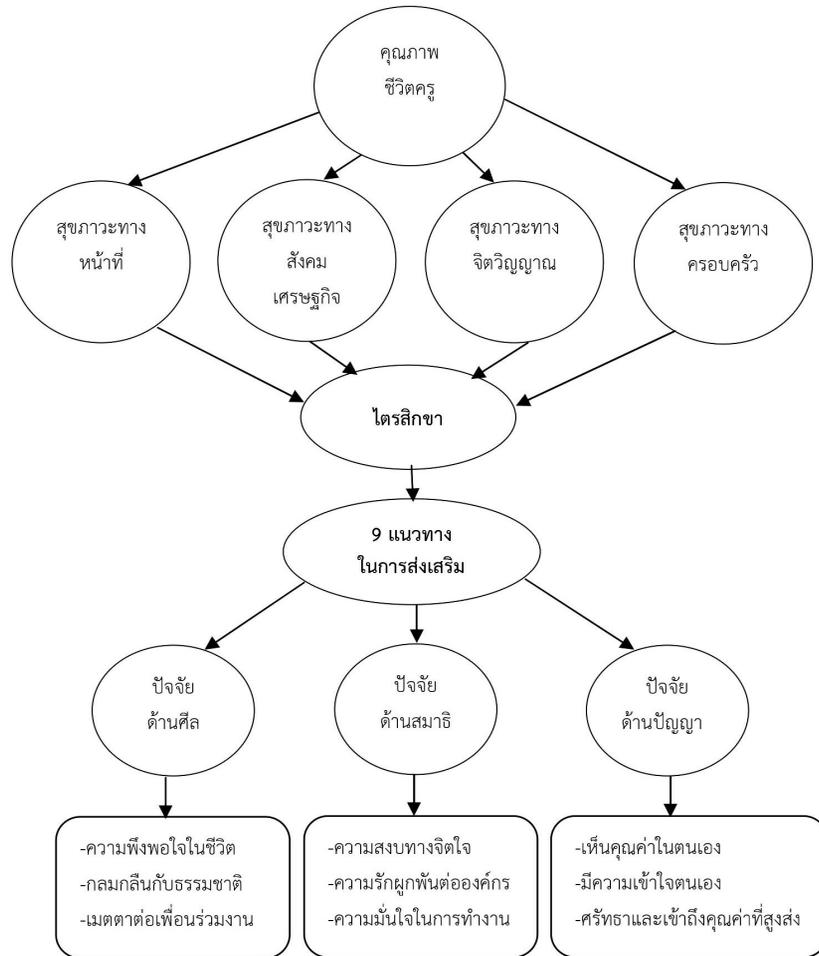

พัฒนา มีความสอดคล้องกันในระดับมากถึงมากที่สุด และการประเมินในด้านความเหมาะสม ความเป็นไปได้ ความเป็นประโยชน์ มีผลการประเมินในระดับมาก และมากที่สุด แสดงให้เห็นว่ากลยุทธ์ที่พัฒนาขึ้นสามารถนำไปสู่การปฏิบัติได้

ระดับปัจจัยทางพระพุทธศาสนาที่มีผลต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของครูด้านปัญญา โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยระดับมาก ข้อที่มีค่าเฉลี่ยระดับสูงสุดคือพิจารณาไตร่ตรองหาเหตุผลในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นอย่างเป็นระบบ รู้เท่าทันเหตุการณ์ โดยพิจารณาข่าวที่เกิดขึ้นอย่างเป็นระบบ และเมื่อมีเหตุการณ์ที่ไม่คาดคิดเกิดขึ้นฉันมักจะตื่นเต้นและตกใจ แสดงให้เห็นว่าเมื่อมีปัญหาเกิดขึ้นในการทำงาน ครูจะมีวิธีพิจารณาไตร่ตรองแก้ไขปัญหาอย่างเป็นระบบ เนื่องจากการฝึกอบรมตนเพื่อพัฒนาทักษะในการทำงานอยู่เสมอ มีการส่งเสริมให้มีการจัดการที่ทันสมัย มีหลักพิจารณาในการปฏิบัติหน้าที่ของตน และจับประเด็นสาระและเห็นสาเหตุของปัญหาในการทำงานได้เป็นอย่างดี

ปัจจัยทางจิตวิทยาด้านสุขภาวะทางจิตวิญญาณมีความสัมพันธ์ทางบวกในระดับต่ำกับปัจจัยทางพระพุทธศาสนาที่มีผลต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของครูด้านศีล อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และในระดับต่ำมากกับปัจจัยทางพระพุทธศาสนาที่มีผลต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของครูด้านปัญญา อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ปัจจัยทางจิตวิทยาการพัฒนาคุณภาพ

ชีวิตครูด้านสุขภาวะทางจิตวิญญาณมีความสัมพันธ์ทางลบในระดับต่ำมากกับปัจจัยทางพระพุทธศาสนาที่มีผลต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของครูด้านสมาธิ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ปัจจัยทางจิตวิทยาการพัฒนาคุณภาพชีวิตครูด้านสุขภาวะทางสังคมเศรษฐกิจมีความสัมพันธ์ทางบวกในระดับต่ำมากกับปัจจัยทางพระพุทธศาสนาที่มีผลต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของครูด้านปัญญา อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ปัจจัยทางจิตวิทยาการพัฒนาคุณภาพชีวิตครูด้านสุขภาวะทางหน้าที่มีความสัมพันธ์ทางลบในระดับต่ำมากกับปัจจัยทางพระพุทธศาสนาที่มีผลต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของครูด้านปัญญา อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 สอดคล้องกับจำเริญ จิตรหลัง (Jitlung, 2011) พบว่า 1) ตัวแปรปัจจัยทุกตัวมีความสัมพันธ์ทางบวกกับคุณภาพชีวิตในการทำงานของครูในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาภาคใต้ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ทุกค่า 2) โมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุตามสมมติฐานที่สร้างขึ้นมีความสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ และค่าสัมประสิทธิ์การพยากรณ์ของการพัฒนาคุณภาพชีวิตในการทำงานของครู พบว่า มีค่าเท่ากับ 0.60 แสดงว่าตัวแปรปัจจัยที่นำมาศึกษาในโมเดลสามารถร่วมกันอธิบายความแปรปรวนของการพัฒนาคุณภาพชีวิตในการทำงานครูในสถานศึกษา สรุปเป็นภาพองค์ความรู้ใหม่ที่ได้จากการวิจัยดังแผนภูมิที่ 1

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ใหม่ที่ได้จากการวิจัย

6. ข้อเสนอแนะ

1. การสร้างโมเดลทางพุทธจิตวิทยากับการพัฒนาคุณภาพชีวิตครูโดยใช้สถิติขั้นสูงที่เชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรได้หลายตัวในการวิเคราะห์ครั้งเดียว (LISREL)
2. ศึกษาการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน

กับการพัฒนาคุณภาพชีวิตของครูในจังหวัดบุรีรัมย์ โดยใช้การวิจัยเชิงทดลอง

3. ศึกษาปัจจัยทางพุทธจิตวิทยาที่ส่งผลต่อการเพิ่มประสิทธิภาพการศึกษาของนักเรียนในจังหวัดบุรีรัมย์โดยใช้การวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression Analysis)

References

- Haruesadeekriangkrai, W. (2010). The Debt of Teachers under the Jurisdiction of Bangkok Service Area Klongtoei. *Thesis*. Graduate School : Srinakharinwirot University.
- Jitlung, J. (2011). Causal Relationships of Factors Effecting to Quality of Work-life of Teachers in Schools under the Office of Education Commission in Southern. *Full report*. Office of the Welfare Promotes Commission for Teachers and Educational Personnel. Mahachulalongkornrajavidyalaya University. (1996). *Thai Tipitaka MCU Version*. Bangkok : Mahachulalongkornrajavidyalaya Press.
- Maneeroung, W., et al. (2016). Model of Smart Teacher Development in Basic Education. *Journal of MCU Peace Studies*, 4(2), 260-278.
- Munsak, A. (2014). Strategy of the Quality of Life Development for Teachers and Educational Personnel after Government Retirement at the Lower Northern Area. *Journal of Education Naresuan University*, 16(2), 1-10.
- Orasa, S. (2017). Deputy Director of Primary Educational Service Office Are I. Interview, October 17.
- Phra Sarawut Pañnavuddho. (2017). A Development of the Elderly People's Life Quality Buddhist Way in Wanghong Sub-district Municipality, Muang Phrae District, Phrae Province. *Journal of MCU Buddhapanya Review*, 2(2), 55-66.
- Phrakhru Sunthonkhemapinan. (2017). Buddha's Panidhana : The Panithand Project to The Goodness. *Journal of MCU Buddhapanya Review*, 2(2), 43-56.
- Prasanchup, J. (2016). Leadership Model for Co-Learning Network School of the School Administrator, Under Suphanburi Primary Educational Service office Are I. *Journal of MCU Peace Studies*, 4(2), 134-143.
- Thongchawna, W. (2017). A Guideline for Developing Buddhadhamma - Based life Quality of Civil Servants in Phichit Province. *Dhammathas Academic Journal*, 17 (3), 203-210.
- Yoosremaruk, N. (2014). The Model of Human Resource Development Based on Buddha -Dhamma of Public Schools in Bangkok Metropolitan Administration. *Thesis*. Graduate School : Mahachulalongkornrajavidyalaya University.

